

УДК 377/378-051:[008:37.091.313]

Світлана Кравець, кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання, докторантка, Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Заявлено про актуальність розвитку проєктної культури у контексті оновлених вимог до професійної діяльності педагогів професійного навчання. Визначено індивідуально-психологічні передумови розвитку проєктної культури; конкретизовано можливості інтра- та екстравертної педагогічних систем для розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання шляхом неформальної та інформальної освіти.

Ключові слова: проєктна культура, педагог професійного навчання, неформальна освіта, інформальна освіта.

Abstract. The relevance of the project culture development in the context of updated requirements for the professional activity of vocational teachers. The individual psychological prerequisites for the project culture development are determined; the possibilities of intra- and extroverted pedagogical systems for the development of vocational teachers' project culture through non-formal and informal education are specified.

Key words: project culture, vocational teacher, non-formal education, informal education.

Феномен проєктної культури стає однією з найбільш важливих складових загальної культури сучасного педагога професійного навчання. Проєктна культура збагачує професійну майстерність викладача та/чи майстра виробничого навчання, забезпечує здатність ефективно працювати в проєктах, досягати успіху в наукових дослідженнях, у створенні педагогічних інновацій для соціальної та культурної сфер. Для реалізацій педагогом професійного навчання трудових функцій щодо здійснення педагогічної діяльності – проєктна культура сприяє якісному плануванню та здійсненню освітнього процесу, методичної, експериментальної, профорієнтаційної роботи, сприяє консультативній діяльності з кар'єрного розвитку здобувачів освіти. У змісті професійного стандарту

«Педагог професійного навчання» виокремлено проєктну діяльність, як окрему трудову функцію педагогічної діяльності [4]. Формування й розвиток проєктної культури у майбутніх педагогів професійного навчання у закладах вищої освіти передбачає оновлення освітніх програм, проєктування нового змісту відповідних дисциплін та дотримання термінів такої підготовки у межах освітньої кваліфікації.

Однак, сучасні реформи національної системи професійної (професійно-технічної) освіти потребують розвитку й завершення вже сьогодні, що й посилює актуальність володіння педагогами професійного навчання проєктною культурою та готовністю забезпечувати окремі процеси проєктування щодо інноваційного розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти та якісної професійної підготовки здобувачів. Про важливість системного професійного розвитку та удосконалення проєктної культури йдеться у завданнях Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки, а саме наголошується на необхідності: оновлення програм із підвищення кваліфікації для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти; створення умов для їхнього професійного стажування, оволодіння сучасними виробничими технологіями; посилення активності бізнесу та закладів професійної (професійно-технічної) освіти в процесі реалізації програм і проєктів державно-приватного партнерства; сприяння реалізації інноваційних національних та міжнародних проєктів у сфері професійної (професійно-технічної) освіти; забезпечення можливостей для обміну професійним досвідом на міжнародному рівні тощо [3].

Розв'язання означених завдань уможлиблюється шляхом формування у педагогів професійного навчання ціннісних установок та стійкої системи мотивів щодо самостійного розвитку власної проєктної культури – шляхом неформальної та інформальної освіти.

Варто зазначити, що у процесі опитування педагогів професійного навчання щодо ціннісного ставлення до розвитку власної проєктної культури, ми з'ясували, що 72,5% респондентів здійснюють педагогічну діяльність понад 10 років (із них

36% – понад 20 років). Це дає підстави розуміти про сформованість мотивів професійної діяльності, пристосованість індивідуальних здібностей та можливостей до вимог професійного середовища, здійснення педагогічної діяльності на основі досвіду та досягненнях минулого. Педагогічна діяльність у період професійної стагнації характеризується зниженням професійної активності, відтворенням старого досвіду з мінімальним впровадженням нововведень та настороженим ставленням до них.

Сучасні професійні вимоги до особистості педагога професійного навчання за інноваційним змістом та формами професійної активності значно випереджують консервативні тенденції в освіті та спрямовані на подолання інертності щодо змін у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Упродовж останніх десятиліть зрозумілим для суспільства є те, що сучасний педагог є як суб'єктом, так і об'єктом різних реформацій, «носієм змін» у проектуванні та реалізації економічних, політичних, соціокультурних перетворень.

Новітні підходи та механізми запровадження інновацій ґрунтуються на досвіді кращих міжнародних практик у сфері професійної освіти і навчання, результат якості яких залежить не тільки від спроможності педагогів здійснювати проектну діяльність (прогнозування, планування, виконання та оцінка досягнутого), а, насамперед, володіння проектною культурою, як метатехнологією здійснення інноваційних перетворень, спрямованих на вирішення найбільш значущих і нагальних завдань у сфері професійної освіти, створення унікальних та інноваційних продуктів, організацію та реалізації тематичних проектів шляхом використання методів, способів і технологій проектної діяльності [1, с. 282].

Відповідно до тенденцій інтернаціоналізації та євроінтеграції національної освіти, враховуючи оновлені кваліфікаційні вимоги до педагогічної діяльності працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та особливості організації освітнього процесу (у тому числі у нестандартних умовах, в умовах інклюзивного середовища), постає необхідність системного розвитку проектної культури педагогів професійного навчання шляхом використання можливостей

неформальної та інформальної освіти. Звертаючись до визначень цих форм освіти у Законі України «Про освіту», зазначимо, що неформальна освіта не передбачає здобуття освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій; інформальна освіта – це самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям [2].

Доцільне й ефективне використання педагогом професійного навчання можливостей неформальної та інформальної освіти для розвитку проєктної культури ґрунтується на: усвідомленні потреби в розвитку проєктної культури для творчої, активної, самостійної та продуктивної педагогічної діяльності; пріоритетності цінностей пізнання, саморозвитку й самовдосконалення для досягнення акме-вершин професіоналізму; застосуванні способів самопізнання та самоаналізу, рефлексії для побудови індивідуальної програми професійного розвитку та навчання упродовж життя; прагненні до ефективних соціальних комунікацій та соціалізації для забезпечення автономної життєдіяльності; усвідомленні власних можливостей та формування соціальної позиції (рівня домагань) задля конкурентоспроможності та самопрезентації професійних здібностей; розумінні суспільного значення результатів інноваційної проєктної діяльності у різних сферах (освітній, творчій, громадській та ін.) та усвідомленні власної відповідальності за якість професійної підготовки, розвиток людського капіталу для потреб економіки.

Ці процеси супроводжуються індивідуально-психологічними змінами, що пов'язані з виникненням нових мотивів, інтересів, моделей поведінки педагога, та модифікують його особистісну культуру щодо цілеспрямованої реалізації індивідуальної програми розвитку проєктної культури шляхом використання можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти.

Відтак, якщо конкретизувати напрями розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання шляхом неформальної та інформальної освіти, то в умовах інтравертної педагогічної системи такими формами є: планові курси

підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників; вивчення кращого педагогічного досвіду педагогічних працівників (наставників) щодо організації навчальної проєктної діяльності; участь у роботі методичних комісій, педагогічних рад, інструктивно-методичних нарад, семінарів, майстер-класів, шкіл наставництва, молодого викладача/майстра виробничого навчання; обмін досвідом, взаємовідвідування тощо В умовах екстравертної (відкритої) педагогічної системи, орієнтовану на комплексну інтеграцію освітнього процесу з організаційно-технологічними процесами виробництва, такими формами є: участь у розвитку дуальної освіти та реалізації програм соціального (державно-приватного) партнерства; стажування на виробництві; участь у науково-методичних заходах, організованих науковими установами, закладами вищої освіти, громадськими організаціями, профспілками, представниками роботодавців тощо [5, с. 83]; використання інформаційних платформ (наприклад, веб-платформа «Партнерський простір 015» Інституту професійної освіти НАПН України, <https://015.org.ua/>; рубрика «Інноваційна діяльність та трансфер технологій» Міністерства освіти і науки України, <https://mon.gov.ua/ua/tag/doslidzhennya-ta-innovatsii>); відвідування курсів (онлайн-курсів) та опанування короткостроковими програмами підвищення кваліфікацій (наприклад, у Тренінговому центрі Національного агентства кваліфікацій доступний курс відеолекцій на тему: «Розроблення професійних стандартів», здійснюється відбір та навчання експертів з акредитації кваліфікаційних центрів, <https://nqa.gov.ua/>); стажування на виробництві підвищення кваліфікації тощо); читання наукової, науково-методичної літератури, перегляд заходів, передач, опрацювання аналітичних звітів за результатами проєктної діяльності тощо).

Таким чином, розвиток проєктної культури педагога професійного навчання передбачає системне «наращування» нових знань і досвіду шляхом самоосвіти (за формами неформального та інформального навчання) на основі усвідомлення власної потреби системного професійного зростання для реалізації ключових візій інноваційного реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти,

спрямованих на збереження культурної спадщини, розвиток соціальних сфер та відновлення й прискорення стійкого економічного зростання України.

Список використаних джерел

1. Меньяло В. І., Тупахіна О. В., Гура О. І., Сарабеев В. Л., Воронова Н. В. Основи формування європейської проєктної культури: Навчально-методичний посібник / *Європейський проєкт EUROPROC («Європейська проєктна культура»)*. ЗНУ, 2019. 348 с.

2. Про освіту: Закон України № 2145 – VIII від 05. 09. 2017 р. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата доступу: 11.05.2023).

3. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки: розпорядження КМУ від 9.10.2021 № 1619-р. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text> (дата доступу: 11.05.2023).

4. Професійний стандарт «Педагог професійного навчання». Код професії: 3340. Наказ Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України від 29.12.2022 року № 38-ОД. *Національне агентство кваліфікацій: сайт*. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/pedagog-profesijnogo-navcanna-2> (дата доступу: 11.05.2023).

5. Kravets S. A technology for developing professional competencå of vocational training teachers. *Scientific Herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy: collection of researches* / Institute of Vocational Education of NAPS of Ukraine; editorial board: V. O. Radkevych (head) et al. 2019. № 19. Pp. 80–85. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/345> (дата доступу: 11.05.2023).